

Astrid Halsa

**Kompetansebehov i helse- og sosialsektoren -
En kartlegging av behov for videreutdanning blant
barnevernspedagoger, vernepleiere og sosionomer i
Hedmark og Oppland fylke**

Forskningsrapport nr 51, 2000

Forord

Initiativet til denne undersøkelsen ble tatt av avdeling for Helse- og Sosialfag ved Høgskolen i Lillehammer. Bakgrunnen for initiativet var et ønske om å bygge ut etter- og videreutdanningstilbud for ansatte i helse- og sosialsektoren. I den forbindelse hadde avdelingen behov for å kartlegge ønsker og behov for etter- og videreutdanning blant helse- og sosialarbeidere i regionen. Høgskolen tok kontakt med fylkeslagene i Hedmark og Oppland i Fellesorganisasjonene for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere (FO). De regionale FO- avdelingene var interessert i å samarbeide med høgskolen om en kartlegging av medlemmenes behov for videreutdanning. I samarbeid utarbeidet vi et spørreskjema som ble sendt til alle FO-medlemmer i Hedmark og Oppland med spørsmål om medlemmenes planer og behov for videreutdanning .

Fylkeslagene i Hedmark og Oppland søkte FO sentralt om økonomisk støtte til utgifter forbundet med utsending av og trykking av skjema og rapport. Høgskolen i Lillehammer har bekostet arbeidet med å utforme spørreskjema, behandle data og skrive rapport.

Takk til Inger Nordby, Stig Rugset, Halvor Fauske og Ketil Øyri som har lest rapporten og kommet med nyttige innspill

Astrid Halsa

Publisert på nett 2000-07-31 av Biblioteket, HiL.

Sammendrag

Denne undersøkelsen tar sikte på å kartlegge hvilke behov og planer vernepleiere, barnevernspedagoger og sosionomer har for videreutdanning. Vi har sendt spørreskjema til alle FO-medlemmer i Hedmark og Oppland. 946 personer fikk tilsendt spørreskjema og 632 har svart. Det vil si at undersøkelsen har en svarprosent på 67%.

Motivasjon for videreutdanning

Kartleggingen viser at sosionomer, barnevernspedagoger og vernepleiere er svært interessert i å ta videreutdanning. 74% av de som er spurt har konkrete planer eller kommer med stor

sannsynlighet til å ta videreutdanning. Over 50% har planer om å ta videreutdanning i løpet av de nærmeste tre årene. Dette er høye tall sett i relasjon til at 47% av utvalget har noe videreutdanning fra før, og at omtrent 10% av utvalget allerede har tatt videreutdanning som tilsvarer 40 vekttall eller mer.

Det er små kjønnsforskjeller når det gjelder planer om videreutdanning. Vernepleierene og barnevernspedagogene har i noe større grad enn sosionomene planer om å ta videreutdanning. Denne forskjellen kan langt på vei forklares med at det er flere eldre sosionomer i utvalget, og alder ser ut til å ha betydning for planer om videreutdanning. 85% av de som er 40 år eller yngre kommer med stor sannsynlighet til å ta videreutdanning, mens de tilsvarende tallene for aldersgruppen 40-50 år er 75% og for de over 50 år 38%.

Interesse for fagområder

Vi spurte alle som hadde planer for videreutdanning om hvilke fagområder de var interessert i å ta videreutdanning innenfor. Vi laget en liste over kjente videreutdanninger og ba alle krysse av for om de var svært interessert, litt interessert eller om fagområdet var uaktuelt. Familiearbeid (47%), psykiatri (42%) og veiledningspedagogikk (35%) var de fagområdene det var størst interesse for å ta videreutdanning i. Omtrent like stor andel av alle yrkesgruppene er svært interessert i videreutdanning i psykiatri. Sosionomer og barnevernspedagoger er noe mer interessert i videreutdanning i familiearbeid enn vernepleierene, og vernepleierne er noe mer interessert i veiledningspedagogikk enn de to andre yrkesgruppene.

Noen av videreutdanningene er som forventet mer målrettet mot enkelte grunnutdanninger enn andre. Barnevernspedagogene oppgir i større grad enn de andre yrkesgruppene interesse for sosialpedagogikk for barn og unge, og interesse for barnevern. Svært mange vernepleiere er interessert i videreutdanning i miljøarbeid med personer med sammensatte funksjonsvansker, og i mindre grad enn de andre yrkesgruppene interessert i rusomsorg og metodisk sosialt arbeid. Det er ingen videreutdanning som i denne sammenhengen peker seg ut til å tiltrekke seg sosionomer spesielt. I tillegg til familiearbeid og psykiatri er metodisk sosialt arbeid, rusomsorg, og helse- og sosialadministrasjon fagområder sosionomer melder interesse for.

Ved å slå sammen kategoriene svært interessert og litt interessert, fant vi at det fortsatt var familiearbeid (85%) veiledningspedagogikk (82%) og psykiatri (78%) som var de mest ettertraktede videreutdanningene. Deretter kommer helse- og sosialadministrasjon (63%), jus for helse- og sosialarbeidere (61%) og etikk (60%). De tre sistnevnte videreutdanningene er lite yrkesspesifikke utdanninger som er like aktuelle for alle yrkesgruppene, og det er sannsynligvis forklaringen på at en relativt stor andel av utvalget melder at de er litt interessert i disse fagområdene.

Ønske om struktur på videreutdanning

Utbredelse av elektroniske nettverk og utvikling av multimediebaserte læremidler åpner for nye og ukjente muligheter for organisering av studietilbud. De fleste studenter har lite erfaring i å bruke nettet som et pedagogisk hjelpemiddel og har heller ikke kjennskap til hvilke tilbud som allerede finnes eller hvilke muligheter framtiden vil gi. Det har derfor vært problematisk å spørre FO-medlemmene om hvilke ønsker de har for organisering av videreutdanningen. Vi har likevel spurt utvalget om hvilken struktur de ønsker på et studium, dersom de skulle ta en

videreutdanning på 20 vekttall. Vi spurte om de ønsket heltids- eller deltidsstudium. Videre spurte vi om de ønsket modulbasert, med flere mindre avsluttende eksamener eller om de foretrakk grunnfagsmodell, med samlet avsluttende eksamen etter endt studietid.

De fleste ville foretrekke deltidsstudium (74%). Når det gjelder organisering av eksamen foretrekker 58 % av de som har besvart at eksamen på et 20 vekttalls studium deles i flere avsluttende småeksamener. På spørsmålet om undervisningsformer oppgir 57% at de ville foretrekke jevnlig forelesninger og hyppige skolesamlinger, mens 34% sier at de ville foretrekke få forelesninger og mye selvstudium.

Faktorer som er av betydning for å velge videreutdanning.

Vi tenker oss altså at en del forhold/rammer må tilrettelegges for at yrkesaktive skal ta videreutdanning, og når disse rammene ikke er til hinder, så velger de utdanningssøkende utdanning etter egne preferanser.

72% av utvalget mener at det er av meget stor betydning at arbeidsgiver legger til rette for permisjon og økonomisk støtte. 57% mener at det er av meget stor betydning at det finnes et utdanningstilbud i geografisk nærhet. 56% sier det er meget viktig at familiesituasjonen ligger til rette. 49% mener at det er av meget stor betydning at utdanningen ikke koster for mye.

Når det gjelder forhold som trekker studentene mot ulike videreutdanninger, er faglig interesse den viktigste motivasjonen for å ta videreutdanning. Alle mener faglig interesse er av stor betydning og hele 79% sier at faglig interesse er av meget stor betydning for å ta videreutdanning. Mulighet for nye jobber er den nest viktigste motivasjonsfaktoren. 44% har krysset av for at dette har meget stor betydning. 28% av utvalget sier det er av meget stor betydning at videreutdanningen er relevant for nåværende arbeidssituasjon. 23% mener det er av meget stor betydning å få mulighet til høyere lønn, mens nesten ingen legger meget stor vekt på at andre på samme arbeidsplass tar samme utdanning som de selv. Faglig interesse er altså svært viktig for fire av fem, og at videreutdanningen gir mulighet for andre jobber er av svært viktig for nesten halvparten.

Kartleggingen gir indikasjon på at sosionomer, vernepleiere og barnevernspedagoger er interessert i videreutdanninger som ligger innenfor det yrkesfeltet de er utdannet til. Nesten alle som hadde tatt videreutdanning hadde tatt fag som var relevante for helse- og sosialsektoren, og nesten ingen oppga at de var interessert i videreutdanninger i fagområder som kunne tyde på at de utdannet seg ut av yrket. Denne undersøkelsen viser altså at høyskoler og andre utdanningsinstitusjoner som gir videreutdanning innenfor helse- og sosialsektoren har et stort rekrutteringspotensiale. Undersøkelsen viser også at det er viktig at arbeidslivet legger til rette forholdene slik at yrkesutøvere får tid og økonomisk støtte til å ta videreutdanning. Det kan bety at en viktig utfordring for høyskolene vil være å samarbeide med arbeidslivet om å utvikle utdanningstilbud som helse- og sosialsektoren ser nytten av.

Innledning

Lillehammer fikk i 1991 barnevernspedagog-, sosionom og vernepleierutdanning, og utdanningene er i dag organisert i en egen avdeling for helse- og sosialfag. Høgskolen er en av to høyskoler i landet som tar opp studenter til alle disse tre utdanningene. Helt fra utdanningene ble etablert har det vært et overordnet prinsipp å legge til rette for å styrke tverrfaglig tenking og felleselementene i utdanningene. Utdanningene ved HiL var de første

som ble etablert med delvis samordnet undervisning for de tre utdanningene. I tillegg til å være nyetablerte utdanninger har avdelingen som de fleste andre utdanninger i helse- og sosialfag vært preget av vekst. Pr. i dag (år 2000) har avdelingen i overkant av 700 studenter på grunnutdanningen. Avdelingen har i dag to videreutdanningstilbud; videreutdanning i veiledningspedagogikk og helserett, og oppdragsstudier i samarbeid med Rikstrygdeverket (KOST).

Avdeling for helse- og sosialfag har hittil prioritert arbeidet med å videreutvikle grunnutdanningen og har hatt begrensede ressursmessige muligheter til å satse på utbygging av videreutdanningstilbud. Staten har de siste årene vært restriktiv med å tildele ressurser til nye videreutdanninger. I årene framover skal utbygging av etter- og videreutdanningstilbud være et satsningsområde for avdelingen og for den samlede høgskole. Et utvalg ved høgskolen har nylig lagt fram en rapport om utbygging av fordypningstudier ved høgskolen. Høgskolen har planer om økt satsing på å etablere hovedfagsstudier og mastergradsstudier (Fordypningsutvalgets innstilling HIL 2000).

Avdeling for helse- og sosialfag arbeider med å utarbeide en handlingsplan for etter- og videreutdanning og i den forbindelse hadde avdelingen behov for å kartlegge ønsker og behov for etter- og videreutdanning blant helse- og sosialarbeidere i regionen.

Høgskolen tok kontakt med fylkeslagene Hedmark og Oppland i Fellesorganisasjonene for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere (heretter FO). Utbygging av etter- og videreutdanning er et satsningsområde for FO, og de var interessert i å samarbeide med høgskolen om en kartlegging av medlemmenes behov.

Livslang læring; nye utfordringer for de statlige høgskolene

Begrepet livslang læring er ikke lenger bare et fremtidsrettet slagord, men et begrep som er i ferd med å etablere seg som overordnet prinsipp i samfunnsutviklingen. Mens vi før gikk på skole for utdanne oss til et yrke, hvor vi først var studenter og deretter yrkesutøvere, er skillet mellom student og yrkesutøver i ferd med å viskes ut. I politiske dokumenter (NOU 1997:25, ST.meld 42 (97-989) og i scenarier om framtid utvikling (Frønes og Brusdal 2000, Roland 2000) forventes utdanning og arbeidsliv å veves sammen på helt nye måter. Globalisering, omstillingsbehov, økt sysselsetting, verdiskapning og videreutvikling av velferdsstaten er argumenter som brukes for at livslang læring bør være et grunnleggende trekk ved samfunnsutviklingen (NOU 1997:25 s.11).

Velferdsinstitusjonene i Norge har blitt reformert de siste tiårene og står overfor nye utfordringer. Krav til omstilling og kostnadseffektivitet har økt i offentlig sektor. Avinstitusjonalisering og desentralisering av omsorgstjenester har ført til at yrkessystemene er i endring. Noe som igjen fører med seg krav om økning og utvikling av velferdsleverandørenes kompetanse. Samtidig har kravene til kvalitet på tjenester økt, og politiske signaler om brukermedvirkning og brukerne i sentrum har utløst behov for nytenkning. Kunnskapsutvikling og forskning har også bidratt til krav om kompetansepåfyll. Helse- og sosialarbeidere som ble utdannet for relativt få år siden har derfor stadig behov for å oppdatere og videreutvikle sitt kunnskapsgrunnlag.

Parallelt med disse utviklingstrekkene har utdanningssystemet endret seg. Utdanningskapasiteten i høyere utdanning har de siste 15 årene økt fra 100 000 plasser til 173.000 studieplasser pr. i dag (St.meld 42,97-98). De unge er utdanningsmotiverte og har en

annen orientering til utdanningsvalg i dag enn de hadde tidligere. Utvikling av vekttallsystemet og regionale grader har gitt de som tar en treårig helse- og sosialfaglig utdanning helt andre muligheter til videreutdanning og formalkompetanse. Høgskolereformen, med sammenslåing av 100 høgskoler til 26, har gitt høgskolene et stor potensiale til å utvikle nye studier og også til å satse på tverrfaglige videreutdanninger. Antall søkere til helse- og sosialfaglige utdanninger på høgskolene har de siste årene blitt redusert, og mange høgskoler sliter med å fylle opp plassene. Små søkertall på grunnutdanningene har ført til diskusjoner om omprioriteringer av plasser og økt satsing på videreutdanning (St.meld. nr.36 (1998-99))

Det statlige regelverk som styrer virksomheten i høgskolesektoren har gjort det vanskelig for høgskolesystemet å tilpasse virksomheten etter skiftende behov og søkertall. Gjennom kompetansereformen (St. meld 42 (1997-98)) legger regjeringen opp til å myke opp regelverket slik at høgskolene i større grad kan tilby videreutdanninger rettet inn mot behovene i arbeidsmarkedet. I meldingen tas det også til orde for å stimulere til systemer for samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner og arbeidsliv.

De statlige høgskolene er forskjellige og har hatt ulike forutsetninger til å satse på videreutdanning. Noen høgskoler har allerede bygget opp store avdelinger for etter- og videreutdanninger, mens andre bare så vidt har kommet i gang. I Norgesnett-tanken legges det opp til at høgskolene skal samarbeide og spesialisere seg på ulike fagområder, og tanken har vært at det skal sikre en faglig spesialisert arbeidsdeling mellom høgskolene, også når det gjelder etter- og videreutdanning. Hvis en ser på utviklingen fram til i dag, kan det stilles spørsmål ved i hvilken grad forholdet mellom de statlige høgskolene preges av konkurranse eller samarbeid, og om knutepunkttildelinger har ført til den spesialisering regjeringen håpet på. Mange av de nye sammenslåtte høgskolene har arbeidet for å etablere og konsolidere seg som en høgskole, og det kan virke som fokus inntil nå stor grad har vært å etablere grunnlag for internt samarbeid på egen høgskole.

De nye høgskolene er nå over etableringsfasen og det kan forventes mer utadrettet samarbeid mellom de ulike høgskolene. Samarbeid mellom høgskoler i samme region vil trolig være en viktig forutsetning for at høgskolesystemet skal kunne bidra til å bygge ut et bredt spekter av gode etter- og videreutdanningstilbud. Samlet sett innebærer disse institusjonelle og samfunnsmessige endringene at høgskolene står overfor store utfordringer i forhold til å bygge opp fleksible, tilgjengelige og brukervennlige videreutdanninger som kan demme opp for arbeidslivets, samfunnets og individets behov for økt kompetanse.

Kompetansebehov - hvem sine behov?

Ved kartlegging av brukeres behov er det alltid et spørsmål om hvem som skal defineres som brukere. Dette gjelder i høyeste grad også når en skal kartlegge behovet for økt kompetanse i helse- og sosialsektoren. Gjennom sosialpolitiske målsetninger legger de statlige myndigheter politiske føringer for hva de mener er viktige satsingsområder for kompetanseoppbygging. Velferdsinstitusjoner og kommuner som skal iverksette politikken vil ha ulike behov for kompetansebygging som ikke nødvendigvis er sammenfallende med de satsinger statlige myndigheter vektlegger. Arbeidsgivernes behov og ønsker for styrking av kompetanse innenfor fagområder vil neppe være fullstendig sammenfallende med arbeidstakernes behov. Likeledes kan en tenke seg at klientene/pasientene/brukerne av velferdstjenestene ville ønske seg kompetanseutvikling på områder som arbeidstakerne og arbeidsgiverne legger mindre

vekt på. Det er med andre ord mange aktører med delvis ulike interesser og behov som kan defineres som brukere. I denne undersøkelsen har vi spurt tre yrkesgrupper i helse- og sosialsektoren om deres ønsker og behov for videreutdanning.

Med tanke på at denne undersøkelsen skal være et grunnlag for planlegging av etter- og videreutdanningstilbud ved høgskolen, er det viktig å peke på sentrale begrensninger som ligger i at bare denne gruppen er spurt. Arbeidstakere som ønsker å ta videreutdanning er i stor grad avhengig av samarbeid med arbeidsgiverne. Permisjon og økonomisk støtte er en forutsetning for at manges mulighet til å ta videreutdanning. Samtidig signaliserer de politiske myndigheter at de forventer utstrakt samarbeid mellom de statlige høgskolene og arbeidslivet i gjennomføring av kompetansereformen, noe som kan innebære at høgskolene i framtiden blir mer avhengig av å bygge opp tilbud som arbeidslivet/velferdsorganisasjonene er villig til å finansiere.

Problemstillinger og datagrunnlag

Problemstillingen i denne undersøkelsen er kartlegging av planer for videreutdanning blant FO-medlemmer i Hedmark og Oppland. Videreutdanning er i denne undersøkelsen definert som utdanninger som gir formell kompetanse og vekttall. Vi har sendt ut spørreskjema til alle medlemmene i begge fylkene, til sammen 946 personer. Studentmedlemmene er ikke med i utvalget. Etter en purrerunde fikk vi tilbake 632 skjemaer. Det vil si at undersøkelsen har en svarprosent på 67%. I følge FO, er mellom 80-85% av alle barnevernspedagoger, vernepleiere og sosionomer organisert i FO. Vi har spurt om følgende tema, og disponert rapporten tematisk etter disse;

- **Bakgrunnsspørsmål:**
 - kjønn, alder, fødselsår, bosted, type grunntidning og videreutdanning og hvor de jobber.
- **Planer og motivasjon for videreutdanning:**
 - Om de har planer
 - Hvilke fagområder
 - Tidsperspektiv for planer
 - Ønske om struktur på videreutdanning
 - Hvilke faktorer de mener har betydning for å velge videreutdanning

Om utvalget

Siden undersøkelsen tar for seg medlemmenes ønsker og planer om videreutdanning, må vi regne med at det kan være en viss overrepresentasjon av personer som ikke har planer om videreutdanning i gruppen som ikke har besvart. Det kan skyldes at de allerede har tatt den videreutdanningen de har planer om å ta, at de er i en alder som tilsier at videreutdanning er lite relevant eller at de rett og slett ikke er motivert for å ta videreutdanning, og derfor heller ikke motivert for å svare på et spørreskjema

I spørreskjemaet manglet svaralternativet ”holder på med videreutdanning”. Vi spurte om hvilke utdanning de hadde tatt og hvilke de hadde planer/interesse for, men ikke om hvilken utdanning de holdt på med. En del hadde skrevet dette på skjemaet selv, mens noen kan ha ment at skjema ikke passet for dem, og av den grunn latt være å svare.

Bortsett fra disse forbehold er det lite som tyder på at det er systematiske skjevheter i utvalget. Kjønnsfordelingen avspeiler omtrent det vi finner blant medlemmene, og svarprosenten er omtrent lik i begge fylker.

Presentasjon av data

Bakgrunnsvariabler

Nedenfor skal vi redegjøre for alder, kjønn, utdanning og arbeidsforhold for de som er med i undersøkelsen. Det er omtrent like mange vernepleiere og barnevernspedagoger som har svart, og noen flere sosionomer. Barnevernspedagoger utgjør 30% av utvalget, vernepleierne 32% og sosionomer 38%.

Tabell 1. Utdanningsbakgrunn- grunnutdanning etter kjønn og utdanningsår i prosent

	Kjønn			Eksamensår			
	K	M	Sum	Før 79	80 –89	Etter 90	Sum
Barnevernspedagoger	78	22	100	13	26	61	100
Vernepleiere	80	20	100	9	21	69	100
Sosionomer	80	20	100	26	23	51	100
Alle	79	21	100	17	23	60	100
	497	128		103	143	375	

Kjønnsfordelingen er relativt lik for alle tre utdanningene, med omtrent en femtedel menn. Vi ser også at relativt mange er nyutdannede. Dette gjelder ikke i samme grad for sosionomer som for barnevernspedagoger og vernepleier. 69% av vernepleierne, og 61 % av barnevernspedagogene er utdannet etter 1990, mens 51% av sosionomene er utdannet etter 1990. 26% av sosiomene har tatt grunnutdanning for mer enn 20 år siden, og det kan bety at flere av disse har tatt videreutdanning enn barnevernspedagoger og vernepleiere.

Tabell 2. Aldersfordeling i prosent (N= 633):

Eldre enn 50 år	18	N= 116
Mellom 40 og 50 år	33	N= 210
Mellom 30 og 40 år	31	N= 195
Yngre enn 30 år	18	N= 111
Sum	100	N= 633

Vi ser av tabellen at 18% er eldre enn 50 år, 33% er mellom 40 og 50 år, 31% er mellom 30 og 40 år og 18% er yngre enn 30 år. Det er sannsynligvis gruppen mellom 30 og 50 år som er den mest aktuelle målgruppen for etter- og videreutdanning. Disse utgjør til sammen 64 % av utvalget.

Videreutdanning

Vi ba alle respondentene oppgi hvilken type videreutdanning de hadde, hvor mange vekttall utdanningen ga og ved hvilket studiested de hadde tatt utdanningen. Dette spørsmålet hadde åpne svaralternativ. Det var vanskelig å lage gode kategorier for utdanningene, fordi de fleste helse- og sosialfaglig videreutdanninger ikke er standardiserte, og det i stor grad er opptil høyskolene selv å definere innhold og navn på utdanningene.

291 personer (47% av utvalget) har tatt en eller annen form for videreutdanning. Av disse har nesten halvparten to videreutdanninger (45%). Tilbøyeligheten til å ta videreutdanning ser ut til å ligge omtrent på nivå med andre høyskolekandidater. En undersøkelse utført av NAVFs utredningsinstitutt viste at 53% av de høyskolekandidatene som var med i undersøkelsen hadde tatt en videreutdanning på mer enn 4 måneders varighet (Enoksen og Støren 1990). Dette var en undersøkelse av høyskolekandidater 10 år etter eksamen. I vår kartlegging har vi med ferske kandidater, og mange av disse har derfor ikke rukket å ta videreutdanning.

Det er størst andel av barnevernspedagoger og sosionomer som har tatt videreutdanning. Omtrent halvparten (50%) av barnevernspedagoger og sosionomer har tatt videreutdanning, mens det tilsvarende andelen blant vernepleiere var 39%. Det kan delvis henge sammen med at det er en større andel av vernepleiere som har tatt grunnutdanning på 90-tallet, og delvis med at det har vært lite utbygde videreutdanningstilbud for vernepleier.

En del av de som har oppgitt universitetsfag som videreutdanning har tatt denne utdanningen før de tok yrkesutdanningen sin. Det kan reises spørsmål om disse fagene skal regnes som videreutdanning, eller førutdanning. I høyskoleutdanningenes gradstruktur spiller det ingen rolle. Brukes derimot grunnfag som er tatt før yrkesutdanning som et mål på yrkesgruppers motivasjon for videreutdanning, kan det imidlertid slå feil ut å regne disse som videreutdanning.

De aller fleste har tatt videreutdanninger som 5, 10 eller 20 vekttalls kurs. 19% av de som har videreutdanning har 40 vekttall eller mer. De fleste hadde mellom 20 og 40 vekttall. 16 personer holder på med hovedfag eller har avsluttet hovedfag. En del i utvalget har så gamle utdanninger og videreutdanninger at det ikke er knyttet vekttall til disse.

Den vanligste form for videreutdanning er en eller annen form for administrasjons- og lederutdanning. 28% (81) av de som har videreutdanning har tatt vekttall innenfor administrasjon og ledelse. Den nest vanligste videreutdanningen er veiledning. 23% (68) har videreutdanning i veiledningspedagogikk, kollegaveiledning eller veiledning. En mulig forklaring på at disse er de vanligste videreutdanningene kan være at begge videreutdanningene finnes ved de fleste høyskoler og er relevante for alle tre yrkesgruppene.

Pedagogikk er også et fagområde som favner alle yrkesgruppene. En relativt stor andel av de som har tatt videreutdanning, har tatt dette innenfor det pedagogiske fagområdet. 17% (50) av de som har videreutdanning har enten tatt spesialpedagogikk, sosialpedagogikk eller generell pedagogikk. Pedagogisk seminar er ikke regnet inn her, men det er også en del som har denne videreutdanningen.

Mange av de andre videreutdanningene som blir oppgitt er mer yrkesspesifikke, og det derfor ikke så stor andel av det samlede utvalget som har tatt disse. Mellom 30-20 personer har tatt videreutdanning innenfor fagområdene barnevern, målrettet miljøarbeid, rus, jus, og familierapi.

Vi har også spurt om ved hvilket studiested disse har tatt videreutdanning. Tallene nedenfor kan indikere at geografisk nærhet til studiested har en viss betydning for valg av videreutdanningsted. Vi vet imidlertid ikke noe om hvor personene bodde på det tidspunktet de tok utdanning. De vanligste videreutdanningsstedene er Høgskolen i Oslo, Høgskolen i Lillehammer og Høgskolen i Hedmark. Høgskolen i Oslo blir oppgitt som studiested 106 ganger, Høgskolen i Lillehammer 78 ganger og Høgskolen i Hedmark 57 ganger. Siden en del av de som har tatt videreutdanning har flere videreutdanninger og kan ha tatt disse ved ulike utdanningssteder, kan ikke tallene knyttes til personer.

Nåværende arbeidsforhold

Av de spurte arbeidet 82% heltid og 17% deltid. 31% oppgir at de har lederstilling. Vi har ikke data om hvilket ledernivå dette er på. Vi ba alle krysse av for hvor de arbeidet. Det var vanskelig å lage dekkende kategorier for alle arbeidssteder, og noen har sannsynligvis vært i tvil om hvordan de skulle krysse. Vi hadde f.eks. en kategori som het fylkeskommune, ikke institusjon. Hvis man jobber som ruskonsulent i fylkeskommunen, kan det ha oppstått tvil om en skal krysse på rusomsorg eller på fylkeskommune. Det samme kan gjelde for de som har krysset av at de gir tjenester til funksjonshemmede, en del av disse kan også gi tjenester til personer med psykiske lidelser. Ingen har imidlertid satt to kryss, men 14% har krysset av på kategorien annet. Vi gjengir hvordan folk har krysset for dette spørsmålet ordnet etter hvor stor del av utvalget som jobber de forskjellige steder. Det er få som har krysset på kriminalomsorg, barnehage, frivillig arbeid, og disse er slått sammen med kategorien annet.

Tabell 3: Andelen av utvalget som arbeider ulike steder i prosent (N= 625)

Sosialkontor/barnevernskontor	29
Tjenester for utviklingshemmede	23
Psykiatriomsorg	9
Rusmiddelomsorg	7
Barnehjem/ungdomshjem	6
Fylkeskommune/ikke institusjon	5
Annet	21
Sum	100

Som vi ser av tabellen jobber 29 % av utvalget på sosialkontor eller barnevernskontor. 23% jobber med tjenester til utviklingshemmede og 9 % jobber i psykiatriomsorgen. Psykiatriomsorgen omfatter både voksenpsykiatri, barne og ungdomspsykiatri og 1.linje tjenesten.

Arbeidsdelingen mellom sosionomer, barnevernspedagoger og vernepleiere er delvis overlappende og delvis mer spesialisert. Vi skal nedenfor se hva som er de vanligste arbeidsområdene for de tre yrkesgruppene.

Tabell 4: De vanligste arbeidssteder etter utdanning. I prosent

Arbeidssted:	Barnevern	Sosionom	Vernepleie
Sosialkontor/barnevernskontor	34	48	5
Tjenester for utviklingshemmede	7	2	64
Psykiatriomsorg	11	9	8
Rusmiddelomsorg	6	10	3
Barnehjem/ungdomshjem	15	2	1
Fylkeskommune/ikke institusjon	4	8	4
Annet	23	21	15
N=	188	235	197

Tabellen viser at nesten halvparten av sosionomene arbeider på sosial/barnevernskontor, og rusomsorgen er den nest vanligste arbeidsarenaen for denne gruppa. Nesten to-tredjedeler av vernepleiere (64%) gir tjenester til utviklingshemmede, mens psykiatriomsorgen er den nest vanligste arbeidsplassen. Sosialkontor/ barnevernskontor er det vanligste arbeidsstedet for barnevernspedagoger (34%), men denne yrkesgruppen er mer spredt. 11% av barnevernspedagoger jobber i psykiatriomsorgen og 15% på barne og ungdomshjem. Det er sannsynlig at så vel utdanningsbakgrunn som yrkeserfaring og arbeidssted har betydning for preferanser for videreutdanning.

Planer og motivasjon for videreutdanning

Hensikten med denne undersøkelsen er å kartlegge FO-medlemmenes egne preferanser og planer for videreutdanning. Det er metodiske problemer knyttet til å spørre om framtidige planer for videreutdanning. Disse dataene gir en indikasjon på hvordan de utdanningssøkende tenker i dagens utdanningsmarked. Preferanser om videreutdanning vil i stor grad være styrt av det til enhver tid tilgjengelige tilbudet.

Tilbudet av videreutdanning i helse- og sosialsektorene er under utforming. En viktig målsetting i kompetansereformen er at videreutdanningstilbudene skal være fleksible, tilgjengelige og etterspørselsorienterte (St.meld. 42 (1997-98)). Nye tilbud blir etablert, andre blir reorganisert mens andre igjen blir nedlagt. Sett i relasjon til grunnutdanningene, hvor staten setter klare rammer for innhold og opptak, er videreutdanninger i større grad markedsstyrt, og regjeringen legger opp til ytterligere markedsstyring. De statlige høgskolene har nå lov til å ta betaling for kurser inntil 30 vekttall. Det legges også opp til at utdanningsinstitusjonene kan sette i gang videreutdanningstilbud på inntil 30 vekttall uten offentlig godkjenning. En kan med andre ord forvente en utvikling hvor utdanningstilbudet er i kontinuerlig endring og at utdanningspreferanser derfor også vil være mer flyktige.

Tilbudssiden setter rammer for hvilke utdanninger det er mulig å ønske seg. Planer og motivasjon for videreutdanning vil også være styrt av arbeidsgivernes muligheter og interesser for å tilrettelegge for videreutdanning for sine ansatte, i form av permisjon og økonomisk støtte. Dessuten vil individuelle og familiære forhold spille inn på om den utdanningsmotiverte har muligheter og vilje til å realisere sine planer.

Et mål for å vurdere realismen i planene er å spørre om hvilket tidsperspektiv det planlegges innenfor. De som har planer om å ta videreutdanning i nær framtid har større sannsynlighet for å gjennomføre dem enn de som har planer lenger inn i framtiden. Vi har også spurt om de

har konkrete planer og hvilke planer dette er. Dette gir mer forpliktende svar enn å spørre om generell interesse for å ta videreutdanning.

Generelle planer om videre utdanning

Det ser ut til at FO-medlemmene er svært motivert for kompetanseheving. Vi spurte alle om de hadde planer om å ta videreutdanning, og hvilket tidsperspektiv de hadde får å ta utdanning.

Tabell 5: Planer om videreutdanning, alle, etter kjønn og etter utdanning og utdanningsår. I prosent.

Planer om videreutdanning	Alle	Kjønn		Utdanning			Eksamensår, Grunntdanning		
		K	M	B	S	V	Før -79	80-89	Etter -90
Har konkrete planer om videreutdanning	21	20	22	21	18	24	16	15	24
Stor sannsynlighet for å ta videreutdanning	53	54	47	55	47	57	29	56	59
Mulig at kommer for å ta videreutdanning	19	19	19	19	23	16	34	22	14
Uaktuelt å ta videreutdanning	7	6	12	6	12	3	22	7	3
Sum	100	100	100	100	100	100	100	100	100
N=	616	485	127	187	230	194	101	144	365

Tabellen ovenfor viser hvor stor andel av utvalget som har planer om å ta videreutdanning. 21% har konkrete planer. Det betyr at de enten holder på med videreutdanning eller har bestemt seg for når og hvilken utdanning de skal ta. Slår vi sammen denne kategorien med de som sier at de med stor sannsynlighet skal ta videreutdanning, ser vi at 74% av FO-medlemmene har planer om å ta en eller annen form for videreutdanning. Dette er et høyt tall når vi samtidig vet at mange i utvalget allerede har tatt en del videreutdanning.

Det er bare 7% som sier at det er uaktuelt å ta videreutdanning, mens 19 % oppgir at det er en liten mulighet for at de kommer til å ta videreutdanning. 21% av de som sier at det er uaktuelt å ta videre utdanning har tatt grunntdanning for 20 år siden eller før (tall ikke vist). En stor andel av de med eldre grunntdanning har tatt en del videreutdanning (77%, tall ikke vist), og har derfor ikke har planer om mer.

Det er noen flere kvinner enn menn om har planer om å ta videreutdanning. 74 % av kvinnene kommer sannsynligvis til å ta videreutdanning, mens dette gjelder for 69% av mennene.

Hvis vi sammenligner de ulike yrkesgruppenes planer for videreutdanning, ser vi at det vernepleierne som er mest motivert for videreutdanning. 81% av vernepleierne oppgir at de sannsynligvis kommer til å ta videreutdanning, mens den tilsvarende andelen er 76% for barnevernspedagoger og 75% for sosionomer.

Av de som har en grunntdanning som er eldre enn 20 år er det bare 45% som med stor sannsynlighet kommer til å ta videreutdanning. Av de som har grunntdanning fra 80- tallet er den tilsvarende andelen 71%, mens blant de som har grunntdanning fra 90-tallet er det 83% som med stor sannsynlighet kommer til å ta videreutdanning. Vi har tidligere vist at et er flest

sosionomer som har grunnutdanning eldre enn 20 år (tabell 1), og det kan muligens forklare at sosionomer i større grad enn de andre yrkesgruppene sier at det er uaktuelt å ta videreutdanning.

I tabellen nedenfor skal vi se litt nærmere på hvilken betydning alder har for valg av videreutdanning.

Tabell 7: Planer om videreutdanning etter alder. I prosent.

Alder	<i>Under 30</i>	31-39	40-49	Over 50
Har konkrete planer om videreutdanning	24	25	21	11
Stor sannsynlighet for å ta videreutdanning	64	59	54	28
Mulig at kommer for å ta videreutdanning	11	15	18	38
Uaktuelt å ta videreutdanning	2	2	7	23
Sum	101	101	100	100
N =	110	192	204	109

Det er i aldersgruppen 40 år og yngre (under 30 og 30-39 år) vi finner de mest utdanningsmotiverte. En fjerdedel av denne gruppen har konkrete planer om å ta videreutdanning. Ser vi denne kategorien sammen med de som med stor sannsynlighet kommer til å ta videreutdanning, ser vi at over 85% av de som er under 40 år med stor sannsynlighet oppgir at de kommer til å ta videreutdanning. I aldersgruppen mellom 40 og 50 år oppgir til sammen 75% at de med stor sannsynlighet kommer til å ta videreutdanning, mens det tilsvarende andelen er 38% blant de som er over 50 år.

Oppsummert kan vi si at det ser ut til at en stor andel av alle grupper, unntatt de eldste, med stor sannsynlighet kommer til å ta videreutdanning. Det er lite variasjon mellom kjønn, eller type grunnutdanning for hvem som har planer om å ta videreutdanning. Alder slår naturlig nok ut for planer om videreutdanning. Mange av de eldste har allerede tatt mye videreutdanning, og en del i denne gruppen er i ferd med å bli pensjonister.

Tidsperspektiv på videreutdanning

Vi spurte de som hadde planer om å ta videreutdanning om hvilket tidsperspektiv de hadde på planene. Tabellen nedenfor viser at 54% hadde planer om å ta videreutdanning i løpet av de første 3 årene, mens 22% hadde planer om å ta videreutdanning om tre til fem år.

Tabell 6: Tidsperspektiv på videreutdanningsplaner (N=557)

I løpet av de første 3 årene	54
Om tre til fem år	22
Uvisst	24

Konkrete planer for videreutdanning

Av de som hadde konkrete planer for å ta videreutdanning var det variasjon i hvilke utdanninger de hadde planer om å ta. Felles for alle disse er at planene er styrt av hvilke tilgjengelige tilbud som finnes.

De fem mest populære videreutdanningne var :

- 65 personer har planer om målrettet miljøarbeid
- 31 personer har planer om kollegaveiledning
- 30 personer har planer om videreutdanning i barne- og ungdoms arbeid
- 27 personer har planer om pedagogikk
- 25 personer har planer om jus

(Det er 232 personer som har svart på dette spørsmålet)

Vi har også spurt disse om hvilket studiested de tar sikte på. De tre hyppigst nevnte stedene var Høgskolen i Lillehammer, Høgskolen i Oslo og Høgskolen i Hedmark:

- HIL- 68 personer
- HIO-52 personer
- Hihm (Høgskolen i Hedmark) 22 personer

Det er 192 personer som har svart på dette spørsmålet

Videreutdanning - interesse for fagområder

Vi spurte om hvilke fagområder respondentene ville være interessert i å ta videreutdanning i dersom det fantes et utdanningsstilbud i rimelig nærhet av deres bostedskommune. Dette spørsmålet viser interesse for ulike fagområder innen videreutdanning, og er et mindre forpliktende spørsmål enn om de har konkrete planer. Vi laget en liste over kjente utdanningsstilbud og ba informantene krysse av for alle alternativer. De kunne krysse av for svært interessert, litt interessert og uaktuelt.

Det er mellom 300 og 400 respondenter som har svart på hvert av disse spørsmålene. Den gruppen som hadde krysset av for at det var uaktuelt å ta videreutdanning, var bedt om å ikke besvare spørsmålet. En del har dessuten bare krysset av på de fagområdene de hadde interesse for. Vi har prosentuert tabellen nedenfor med basis i hvor mange som har besvart hvert spørsmålet. Andelen som ikke er interessert er større enn det som kommer fram i tabellen. Kategoriene svært interessert og litt interessert er derfor de som er relevante i denne sammenheng.

Tabell 7: Interesse for videreutdanning i ulike fagområde., I prosent av hvor mange som har besvart hvert spørsmål

Fagområder	Interesse for fagområder			N=
	Svært	Litt	uaktuelt	
Veiledningspedagogikk	35	47	18	402
Sosialpedagogikk for barn og unge	23	30	48	336
Juss for helse- og sosialarbeidere	17	44	39	356

Helse- og sosialadministrasjon	23	40	37	348
Psykatri	42	36	22	400
Rusomsorg	24	36	49	344
Familiearbeid	47	38	15	409
Miljøarbeid med personer med sammensatte funksjonsvansker	20	38	53	409
Barnevern	20	27	52	333
Etikk	15	46	39	341
Eldreomsorg	4	15	81	312
Metodisk sosialt arbeid	21	41	38	328

Vi ser av tabellen at det er videreutdanning innen familiearbeid, psykiatri og veiledningspedagogikk som det er størst interesse for. For å gi et bilde av antallet som er interessert i de ulike utdanningstilbudene angir vi heretter absolutte frekvenser. Det er 192 personer som er svært interessert i videreutdanning i familiearbeid, 168 personer som er svært interessert i videreutdanning i psykiatri, og 140 personer som er svært interessert i videreutdanning i veiledningspedagogikk.

Med unntak av eldreomsorg, som det er svært liten interesse for, er det omtrent like mange som er svært interessert i de andre videreutdanningsmulighetene. Det er 15 personer som er svært interessert i etikk, mens for alle de andre alternativene ligger antallet som har krysset av for svært interessert på mellom 65 til 80 personer.

Hvis vi slår sammen kategoriene svært interessert og litt interessert, ser vi at det fortsatt er familiearbeid (85%) veiledningspedagogikk (82%) og psykiatri (78%) som er de mest ettertraktede videreutdanninger. Deretter kommer helse- og sosialadministrasjon (63%), jus for helse- og sosialarbeidere (61%) og etikk (60%). De tre sistnevnte videreutdanningene er lite yrkesspesifikke utdanninger som er like aktuelle for alle yrkesgruppene, og det er sannsynligvis forklaringen på at en relativt stor andel av utvalget melder at de er interessert i disse fagområdene. Videreutdanning i barnevern og videreutdanning i miljøarbeid med personer med sammensatte funksjonsvansker er fordypningsvidereutdanninger som har mer begrenset nedslagsfelt.

Yrkesgrupper og faglig interesse

Vi kan forvente å finne en viss sammenheng mellom yrkesgruppe og interesse for fagområde. Tabellen nedenfor viser hvilke fagområder de tre yrkesgruppene oppgir å være svært interessert i.

Tabell 8: Andelen som oppgir at de er svært interessert i å ta videreutdanning i ulike fagområder, etter utdanning. I prosent.

Fagområder	Grunnutdanning			
	B	S	V	N
Veiledningspedagogikk	33	28	43	139
Sosialpedagogikk for barn og unge	29	18	23	77

Juss for helse- og sosialarbeidere	16	17	16	59
Helse- og sosialadministrasjon	16	25	26	79
Psykiatri	41	45	40	167
Rusomsorg	27	27	17	82
Familiearbeid	57	54	25	192
Miljøarbeid med personer med sammensatte funksjonsvansker	8	6	40	64
Barnevern	34	18	9	68
Etikk	13	16	16	51
Eldreomsorg	0	5	6	11
Metodisk sosialt arbeid	24	26	13	69

En stor andel av alle yrkesgruppene oppgir at de er svært interessert i veiledningspedagogikk. 43% av vernepleierene, 33% av barnevernspedagogene og 28% av sosionomene oppgir at de er svært interessert i denne videreutdanningen. Når det gjelder interesse for videreutdanning i psykiatri er det nesten ingen forskjell mellom yrkesgruppene. I overkant av 40% av alle de tre yrkesgruppene som har svart på dette spørsmålet, melder at de er svært interessert i videreutdanning innenfor dette fagfeltet. Videreutdanning i familiearbeid appellerer mer til sosionomer og barnevernspedagoger enn til vernepleiere. Over halvparten av sosionomene og barnevernspedagogene som har besvart spørsmålet, oppir at de er svært interessert, mens dette gjelder bare for en fjerdedel av vernepleierne.

Som forventet ser vi at det er noen videreutdanninger er mer målrettet mot spesifikke grunnutdanninger. Barnevernspedagogene oppgir i større grad enn de andre yrkesgruppene interesse for sosialpedagogikk for barn og unge og interesse for barnevern. Svært mange vernepleiere er interessert i videreutdanning i miljøarbeid med personer med sammensatte funksjonsvansker. Vernepleierne er i mindre grad enn de andre yrkesgruppene interessert i rusomsorg og metodisk sosialt arbeid. Sosionomene er i tillegg til familiearbeid og psykiatri, interessert i metodisk sosialt arbeid, rusomsorg, og helse- og sosialadministrasjon.

Arbeidssted og faglig interesser

I tillegg til grunnutdanning, kan vi forvente at arbeidserfaring og arbeidssted er med på å forme den enkeltes faglige interesse når det gjelder valg av videreutdanning. Vi skal nedenfor se på hvilke videreutdanninger yrkesutøvere på forskjellige arbeidsplasser er interessert i. Vi har bare tatt med de arbeidsstedene hvor en stor del av utvalget arbeider. Tallene nedenfor er oppgitt i absolutte tall, for å gi et riktigere bilde av den faktiske interessen. Noen av tallene i denne tabellen blir så små at det er problematisk å prosentuerer dem.

Tabell 9: Antall personer som oppgir å ha stor interesse for fagområder etter arbeidssted. Absolutte tall.

Sosialkontor/ Barnevernskontor		Tjenester til funksjonshemmede		Psykiatri		Rusomsorgen	
Familiearbeid	67	Psykiatri	41	Familiearbeid	26	Rus	19

Psykiatri	54	Funksjons- hemmede	40	Psykiatri	25	Familiearbeid	15
Veilednings- pedagogikk	38	Veilednings- Pedagogikk	39	Veilednings- pedagogikk	13	Veilednings- pedagogikk	7
Barnevern	36	Adm. og ledelse	22				
Antall som arbeider ulike steder	185		146		58		44.

Denne tabellen viser i absolutte tall hvilke faglige interesseområder personer om jobber innenfor ulike sektorer har når det gjelder videreutdanning. I den grad vi kan tolke interesse for videreutdanning som behov for økt kompetanse innen fagfelt, kan tabellen leses som arbeidstakeres behov for økt kompetanse innenfor ulike sektorer.

Vi ser av tabellen at av de 185 personene som jobber i sosialtjenesten/barneverntjenesten, har 1/3 interesse for økt kompetanse i familiearbeid. Svært mange melder også om interesse for økt kompetanse i psykiatri. Om lag 20% har stor interesse for å ta videreutdanning innen barnevern og veiledningspedagogikk.

Personer som primært arbeider med å gi tjenester til funksjonshemmede, er også interessert i kompetansepåfyll i psykiatri og veiledningspedagogikk. Ikke uventet er denne gruppen også interessert i økt kompetanse i miljøarbeid med personer med sammensatte funksjonsvansker (forkortet i tabellen til funksjonshemmede). Litt flere enn 25% av de som arbeider innen denne sektoren melder om interesse for videreutdanning innen disse tre fagområdene. Vi vet fra andre undersøkelser at det er mangel på fagfolk innen denne sektoren, og at de med 3-årig helse- og sosialfaglig utdanning svært ofte får en administrativ- og lederfunksjon. Det er derfor ikke uventet at en del av arbeidstakerne også melder behov for økt kompetanse i ledelse og administrasjon.

Det er relativt få i utvalget som arbeider i psykiatriomsorgen og i rusomsorgen. Også i disse sektorene ser det ut til at kompetanse knyttet til sektorenes spesifikke problematikk (rus/psykiatri), familiearbeid og veiledningspedagogikk er det som interesserer flest.

Planer om hovedfag

Bare 3 % (21 personer) har krysset av for at de har planer om å starte på hovedfag i løpet av en 5 års periode. I denne gruppen er også de som holder på med hovedfag. 25% (160) var usikre på om de skulle begynne på hovedfag i løpet av denne perioden, mens 68% svarte at de ikke skulle ta hovedfag. Litt over halvparten av de som svarte at de hadde planer om hovedfag, tok sikte på hovedfag i sosialarbeid. De resterende fordelte seg på spesialpedagogikk, hovedfag i helsefag, pedagogikk og sosiologi.

Utdanningsmotiverte - med interesse for videreutdanning i familiearbeid, psykiatri og veiledning.

Så langt viser denne kartleggingen at sosionomer, barnevernspedagoger og vernepleiere er svært interessert i å ta videreutdanning. 74% av de spurte har konkrete planer eller kommer med stor sannsynlighet til å ta videreutdanning. Over 50% har planer om å ta videreutdanning i løpet av de nærmeste tre årene. Dette er høye tall sett i relasjon til at 47% av utvalget har en

del videreutdanning fra før og at omtrent 10% av utvalget allerede har tatt videreutdanning som tilsvarer 40 vekttall eller mer (som i prinsippet kvalifiserer til opptak på hovedfag).

Alle yrkesgruppene melder om interesse for videreutdanning i psykiatri. Økt kompetanse i psykiatri ser ut til å være et behov både for de som arbeider på sosialkontor/barnevernskontor, for de som gir tjenester til utviklingshemmede og for de som arbeider innenfor psykiatriomsorgen. 27 % av hele utvalget har krysset av for stor interesse for dette fagfeltet.¹ Problemstillinger knyttet til psykiatri ser altså ut til å være aktuelle utfordringer innenfor store deler av det sosialfaglige arbeidsfeltet. Psykiatri er imidlertid et svært omfattende og lite avgrenset temaområde. Ut fra denne undersøkelsen har vi ikke data til å peke på hvilken spesifikk type kompetanse arbeidstakerne ønsker. Det er viktig å peke på at under overskriften psykiatri skjuler det seg mange ulike faglige innfallsvinkler og behov, og at denne undersøkelsen ikke har data til å si noe om dette er behov som kan bli dekket under eksisterende videreutdanninger i psykisk helsearbeid, eller om det er andre typer utdanninger medlemmene har behov for.

Alle yrkesgruppene har elementer av veiledning i sin yrkesutøvelse. Det kan være veiledning av klienter/ brukere, familie/pårørende, kollegaer eller studenter. Det er derfor ikke så underlig at mange melder om interesse for mer kompetanse innen dette feltet. Om lag 10% av utvalget (68 av 632) har tatt videreutdanning i veiledning og 22% (140) av hele utvalget melder at de er svært interessert i å ta denne videreutdanningen. Alle høgskolene i regionen med unntak av Telemark (se vedlegg 2) har tilbud i videreutdanning i veiledning. Veiledning er med andre ord et utdanningstilbud med god geografisk dekning. Men også her må vi være klar over at vi bruker en vidt begrep som dekker mange faglige tilnærminger og at de undervisningstilbudene som finnes også varierer i faglig innhold og vektning.

Familiearbeid er det tredje fagområdet som peker seg ut som en videreutdanning mange er interessert i. I alt 192 personer (30 % av alle som har besvart skjema) melder at de har meget stor interesse for å ta videreutdanning innenfor dette tema. Med utgangspunkt i den oversikt vi har over høgskolenes videreutdanningstilbud i regionen, er det bare høgskolen i Sør-Trøndelag, Høgskolen i Oslo og Diakonhjemmets Høgskolesenter som gir videreutdanninger som ser ut til å dekke dette behovet. Vi vet imidlertid lite om hvilke behov som faktisk ligger under dette ønsket, annet enn at mange melder om ønske og interesse for mer kompetanse om familiearbeid.

Kartleggingen viser også at yrkesgruppene har en del spesifikke behov knyttet til det arbeidsfeltet de arbeider innenfor. Med tanke på å utvikle mastergrader i det helse- og sosialfaglige feltet, gir kombinasjonen av felles interesser mellom yrkesgruppene og yrkesspesifikke interesser et utall av spennende kombinasjonsmuligheter.

Ønske om struktur på videreutdanningen

I kompetansereformen stilles det krav til høgskolene om å tilrettelegge for fleksible og brukertilpassede undervisningstilbud i samarbeid med de utdanningsøkendes og arbeidslivets behov. I stortingsmeldingen pekes det på at økt bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) i opplæringen vil kunne bidra til økt fleksibilitet og gi nye muligheter for organisering av utdanningstilbud. Noen høgskoler er godt i gang med å prøve

¹ Denne prosentandelen kommer fram ved at vi regner hvor mange av alle som har besvart skjema som melder stor interesse for denne videreutdanningen (av 632). I tabell 7 har vi regnet prosent ut fra hvor mange som har besvart spørsmålet (400), derfor viser utregningen 42%i tabellen, mens denne viser 27%.

ut de nye muligheter informasjons- og kommunikasjonsteknologien gir, mens andre høyskoler har kommet kort. All mer eller mindre kvalifisert forskning/spådom om utviklingstrender, viser at elektronisk nettverksbasert undervisning og multimediebaserte læremidler i nær framtid vil være viktige pedagogiske virkemidler i all undervisning, og kanskje spesielt i etterutdanningsøyemed. Utbredelse av elektroniske nettverk og utvikling av multimediebaserte læremidler vil åpne for nye muligheter for organisering av studietilbud.

Nettopp på denne bakgrunn har det vært problematisk å spørre FO-medlemmene om hvilke ønsker de har for organisering av videreutdanningen. De fleste av medlemmene har lite erfaring i å bruke elektronisk verktøy som pedagogisk hjelpemiddel og har heller ikke kjennskap til hvilke tilbud som allerede finnes eller hvilke muligheter framtiden vil gi. De fleste har erfaring i å være heltidsstudent på en høyskole hvor forelesninger og skolestyrt undervisning har vært hovedelementene. En del av de som har tatt videreutdanning kjenner deltidsmodellen, med skolesamlinger og oppgaveløsning, hvor kontakt med medstudenter og lærere stort sett har vært knyttet til samlingene.

Vi har likevel spurt utvalget om hvilken struktur de ønsker på et studium, dersom de skulle ta en videreutdanning på 20 vekttall. Vi spurte om de ønsket heltids- eller deltidsstudium. Videre spurte vi om de ønsket eksamensordninger som var modulbasert, med flere mindre avsluttende eksamener eller om de foretrakk grunnfagsmodell, med samlet avsluttende eksamen etter endt studietid. Vi spurte også om de ønsket et fleksibelt utdanningsløp med få forelesninger og mye selvstudium eller et strukturert utdanningsløp med jevnlig forelesninger og relativt hyppige skolesamlinger.

Tabell 10; Ønske om struktur på utdanningen; heltid eller deltid, eksamensform, undervisningsform I prosent

Heltid eller deltid		Eksamen		Undervisningsform	
Heltid	15	Modul	58	Fleksibelt	34
Deltid	74	Grunnfag	22	Strukturert	57
Vet ikke	10	Vet ikke	20	Vet ikke	8
Sum	100	Sum	100	Sum	100
N=	571	N=	558	N=	558

Ut fra tabellen kan vi lese at 74 % ville foretrekke deltidsstudium, mens 15% ville foretrekke heltidsstudium. Når det gjelder organisering av eksamen foretrekker 58 % av de som har besvart at eksamen (på et 20 vekttalls studium) deles i flere avsluttende småeksamener, mens 22 % ønsker samlet avsluttende eksamen etter at hele kurset er avsluttet. 20% har krysset av på "vet ikke" på dette spørsmålet. På spørsmålet om undervisningsformer oppgir 57% at de ville foretrekke jevnlig forelesninger og hyppige skolesamlinger, mens 34% sier at de ville foretrekke få forelesninger og mye selvstudium.

Dette spørsmålet er stilt i hypotetisk form, og en del av respondentene har sannsynligvis svart ut fra hva de ville mene var den ideelle situasjon og ikke tatt hensyn til hva som faktisk er mulig. Svarene gir derfor en antydning om respondentenes preferanser på studieorganisering, og sier ikke så mye om hva de ville velge dersom de stod i en situasjon hvor de faktisk skulle velge mellom ulike studiemodeller. Da ville forhold som økonomiske rammer, reiseavstand til studiestedet, og andre forhold ganske sikkert spille inn på valget.

I den grad vi kan trekke noen slutninger fra dette, ser det altså ut til at de fleste foretrekker å ta videreutdanning som deltidsstudium, med flere avsluttende småeksamener, og med jevnlig skolesamlinger.

Hvilke faktorer er av betydning for å velge videreutdanning

Som vi har sett ovenfor er barnevernspedagoger, vernepleier og sosionomer svært motivert for å ta videreutdanning. I dette kapitlet skal vi diskutere forhold som kan ha innvirkning på de utdanningsmotivertes mulighet til å ta videreutdanning. Det er rimelig å tenke seg at det er en del rammebetingelser som må ligge til rette for at den utdanningsmotiverte skal kunne gjennomføre et studium han/hun er interessert i. Videre er vi interessert i å vite noe om hva som trekker yrkesutøvere til ulike utdanninger, med andre ord hva som er deres begrunnelse for å ta videreutdanning.

Vi tenker oss altså at en del forhold/rammer må tilrettelegges for at yrkesaktive skal ta videreutdanning, og når disse rammene ikke er til hinder, så velger de utdanningsøkende utdanning etter egne preferanser. Det er disse rammefaktorene og preferansene vi skal diskutere i dette kapitlet.

Ytre forhold som er av betydning

Flere utredningsrapporter/forskningsrapporter har pekt på at mangel på tilrettelegging fra arbeidsgivers side kan være et hinder for å ta videreutdanning for helse- og sosialarbeidere. I ECON rapport (1997) opplevdes hindringene først og fremst å være knyttet til svak ledelse, dvs manglende evne til å organisere kompetanseutvikling. I SINTEF-rapporten (Havn 1996) "Videreutdanning blant sykepleiere, ergoterapeuter og radiografer" pekes det også på at mange arbeidsplasser i for liten grad har systematiske planer for kompetanseutvikling av sine arbeidstakere. I rapporten "Etter- videreutdanning for sykepleiere" (Wang/Heimly 1998) pekes det på at arbeidsgiverne satt av for lite penger til etter- og videreutdanning, at mange sykepleiere måtte betale for utdanningen selv, og at personlig økonomi derfor var en hindring for 80% av sykepleierne som var med i undersøkelsen. En tredjedel av sykepleierne oppfattet det kollegiale ansvar på tjenestenivå (arbeidssituasjonen) som en hindring. Dette hadde sammenheng med at det var vanskelig få vikarer (Wang, Heimly 1998 s.97).

Vi må gå ut i fra at tilrettelegging av arbeidssituasjonen er en viktig forutsetning for at yrkesaktive kan ta videreutdanning. De fleste videreutdanninger er organisert med skolesamlinger, og forutsetter at studentene kan få fri/permisjon fra arbeidet til dette. Kompetansereformen (St. meld nr.42 1997-98) foreslår en lovfestet individuell rett til utdanningspermisjon, og en plikt for arbeidsgivere til å legge til rette for permisjon, men at arbeidsgivernes styringsrett i forhold til omfang, tidspunkt og formål med utdanningen må opprettholdes (s.30). Når det gjelder finansiering av studiet og rett til lønnet permisjon mener regjeringen at dette i utgangspunktet må være en sak mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. Det betyr at det fortsatt i stor grad vil være opp til virksomhet og arbeidsgiver i hvilken grad det gis økonomisk støtte til videreutdanning og lønnet permisjon.

Personlig økonomi er derfor en annen rammefaktor som vil virke inn på den enkeltes mulighet til å ta videreutdanning. Hittil har ikke statlige høyskoler hatt anledning til å kreve egenbetaling for studietilbud som går utover 10 vektall. Nå er det åpnet for at institusjonene

kan kreve egenbetaling for studieopplegg på inntil 30 vekttall. Det betyr at studentenes private økonomi kan være et hinder for å ta videreutdanning.

Det er imidlertid ikke bare økonomi som setter grenser eller åpner muligheter. Tid er også en faktor som er av stor betydning. Familie- og omsorgssituasjon til den enkelte vil være av betydning. Å kombinere omsorg for småbarn med jobb beskrives ofte som en tidsklemme. Småbarnsforeldre kan ha problemer med å påta seg utdanningsmessige forpliktelser. Om småbarn og videreutdanning lar seg kombinere vil imidlertid også være avhengig av permisjonsordninger på jobben, og av mulighet for avlastning hjemme. Sannsynligvis vil det være mer problematisk for enslige forsørgere å ta videreutdanning, enn for personer som har ektefeller som kan avlaste i travle perioder.

Geografisk nærhet til studietilbud vil også være en rammefaktor som spiller en viss rolle for enkelte. Lang reisevei er både et kostnadsspørsmål og et tidsspørsmål. I hvilken grad geografisk avstand vil være en barriere for å ta videreutdanning henger igjen sammen med hvordan arbeidsgiver legger til rette for permisjon og økonomisk støtte, og hvordan studietilbudet er organisert.

For å oppsummere kan vi si at geografi, tilrettelegging på arbeidsplassen, familieforhold og økonomiske kostnader er viktige rammebetingelser for å ta videreutdanning. Vi skal nedenfor se hvordan respondentene vurderte hvilken betydning disse forholdene hadde for dem. Vi ba alle vurdere på en skala fra 1-5 for hvilken betydning de ulike forholdene har når de skal vurdere om de skal ta videreutdanning og hvor de eventuelt skal ta den. I tabellen nedenfor har vi omkodet verdien 5 til meget stor betydning, 4 og 3 til ganske stor betydning, og 2 og 1 til liten betydning

Tabell 11; Betydning av rammeforhold for valg av videreutdanning. I prosent

Grad av betydning	Meget stor	Ganske stor	Liten	N
At arbeidsgiver legger til rette permisjon/økonomisk støtte	72	25	3	576
Utdanningstilbud i geografisk nærhet	57	38	4	573
At familiesituasjonen ligger til rette	56	30	14	567
At utdanningen ikke koster for mye	49	45	6	566

Vi ser at alle forhold har betydning, men den viktigste rammefaktoren for å begynne på en videreutdanning er at forholdene på arbeidsplassen legges til rette (72%). Det betyr at arbeidsgivere i helse- og sosialsektoren som ønsker at arbeidstakerne skal øke sin kompetanse må være villig til å yte noe. Det er rimelig å tolke svarene dithen at arbeidstakerne legger vekt på muligheten til en viss andel betalt permisjon for å gjennomføre et videreutdanningsstudium. Hvilke konkrete forventninger som ligger her er det vanskelig å si noe om og vil ganske sikkert variere. Det kan tolkes som at FO-medlemmene stiller krav til at arbeidsgiver også bidrar hvis de selv skal bruke fritid og egen lommebok på videreutdanning.

Det er 14% som har svart at det er av liten betydning at familiesituasjonen ligger til rette, ellers er det ingen av de andre faktorene som ser ut til å ha liten betydning. Grunnen til at det

er flere som har krysset av på liten betydning på familieforhold, kan skyldes at noen ikke har familieforpliktelser.

Mer enn halvparten mener det er av meget stor betydning at det er et utdanningstilbud i geografisk nærhet når de vurderer mulighet for å ta videreutdanning. Hvordan respondentene definerer geografisk nærhet vil variere. For noen kan det bety inntil 1 times reisevei, mens andre kanskje godtar inntil 3-4 timers reisevei. Hvordan studietilbudet er organisert vil ha betydning for vurdering av reiseavstand. For heltidsstudier eller studier som er organisert med hyppige skolesamlinger vil reiseavstand bety mye, mens for studier med sjeldnere samlinger over flere dager vil reiseavstand ikke ha så stor betydning.

Hedmark og Oppland er fylker med store geografisk avstander, og hvor de som bor nord i fylkene vil ha andre studiesteder som preferanser enn de som bor sør. For de som bor sør kan studietilbud i Oslo, Akershus, Østfold, Vestfold og Telemark være like aktuelle som tilbud i Hedmark og Oppland, mens for de som bor i nord vil Sør-Trøndelag være aktuelt.

Siden denne undersøkelsen er utført av høgskolen i Lillehammer og fordi høgskolen i Lillehammer er et studiested som vil være aktuelle for mange av de som er med i undersøkelsen, stilte vi også spørsmål om hvor aktuelt det ville være å velge Lillehammer som studiested. 58% (333) svarte at de ville valgt Lillehammer som studiested dersom det fantes et videreutdanningstilbud i fagområder de var interessert i. 26% (147) krysset av for at andre studiesteder ville være like aktuelle, mens 17% (95) svarte at de var usikre. Om det er reiseavstand eller høgskolens renommé som ligger til grunn for at nesten seksti prosent oppgir at de ville valgt Lillehammer vet vi lite om. Tallene indikerer i alle fall at Høgskolen i Lillehammer har et stort rekrutteringspotensiale.

Forhold som trekker studentene til utdanninger

Dette handler i stor grad om hvordan studenter begrunner sine valg av videreutdanning. Hva er det som er drivkraften bak å ta mer utdanning. Her kan vi tenke oss en gruppe som er karriereorienterte, og tar videreutdanning fordi dette gir høyere lønn og mulighet for andre jobber. Det kan være personer som tar videreutdanning for å få lederstillinger, for å få mer interessante arbeidsoppgaver, eller for å få muligheter til ny jobb, kanskje innenfor andre sektorer enn de arbeider nå.

Vi kan også tenke oss at mange tar videreutdanning fordi de mener de mangler kompetanse i den jobben de har i dag eller ønsker mer kompetanse. Dette vil være en gruppe arbeidsgivere vil være interessert i å støtte, fordi det også vil være i arbeidsgiverens interesse at personene får høyere kompetanse. Videre kan vi tenke oss en gruppe som tar videreutdanning hovedsakelig ut fra faglig interesse. De er interessert i mer kunnskap ut fra egen faglige motivasjon.

Tabellen nedenfor viser hva respondentene mente var viktige motivasjonsfaktorer for å velge videreutdanning. Vi ba respondentene vurdere svaralternativene på en skala fra 1-5, og vi omkodet svarene på samme måte som ovenfor.

Tabell 12; Ulike motiver for å ta videreutdanning, I prosent

Grad av betydning	Meget stor	Ganske stor	Liten	N
Faglig interesse	79	20	1	577

Mulighet for nye jobber	44	50	7	574
Relevant for nåværende jobb	28	61	11	572
Mulighet for høyere lønn	23	63	13	
At andre på jobben tar samme utdanning som meg	1	15	84	561

Vi ser av tabellen at faglig interesse er den viktigste motivasjonen for å ta videreutdanning. Alle mener faglig interesse av stor betydning og hele 79% sier at faglig interesse er av meget stor betydning for å ta videreutdanning. Det kan tolkes som at sosionomer, vernepleiere og barnevernspedagoger ser på videreutdanning som et middel/en mulighet til oppkvalifisering eller spesialisering innenfor sitt yrke. De er interessert i å øke kompetansen sin innenfor det yrkesfeltet de befinner seg i. Grunnutdanningen gir en generell og bred kompetanse som fører dem inn i ulike yrker, som igjen skaper behov og interesse for mer dybdekunnskap innen ulike fagområder.

For arbeidsgivere er det viktig å merke seg at egen faglig interesse settes høyt når FO-medlemmer vurderer å ta videreutdanning. Det er ikke alltid arbeidsgivers og arbeidstakers interesser og behov for kompetanseheving er sammenfallende, og det kan oppstå spenninger mellom disse interessene dersom arbeidstakerne forventer at arbeidsgiver skal støtte videreutdanningen. Det at bare omlag 25% av de som har svart, sier at relevansen for nåværende arbeidssituasjon er av meget stor betydning for valg av videreutdanning, underbygger påstanden om at her kan arbeidsgiver og arbeidstakernes interesser støte mot hverandre.

Mulighet for nye jobber er den nest viktigste motivasjonsfaktoren. 44% har krysset av for at dette har meget stor betydning, mens 50% sier at det har ganske stor betydning. Karrieremulighetene innenfor helse- og sosialfaglige yrker er komplisert, og på mange arbeidsplasser er det få muligheter til å stige i gradene, dersom en ikke ønsker seg lederstilling. Mulighet for andre jobber kan bety at de orienterer seg mot høyere stilling på samme arbeidsplass, eller at de orienterer seg mot andre sektorer og arbeidsplasser eller at de tar videreutdanning som et middel til å utdanne seg ut av yrket.

Hvis vi ser på hvilke videreutdanninger dette utvalget har tatt og hvilke ønsker de har for videreutdanning, er det imidlertid lite som tyder på at de bruker videreutdanningene som en vei ut av yrket. Det at så mange begrunner valg av videreutdanning med interesse for faget, peker i samme retning. Sosionomer, vernepleiere og barnevernspedagoger er interessert i å ta videreutdanning for å få større valgmuligheter når det gjelder jobber, men funnene i denne undersøkelsen kan tolkes dithen at de tenker på muligheter innenfor den sektoren de befinner seg, nemlig helse- og sosialsektoren.

Det faktum at bare 23% av de som har besvart denne undersøkelsen sier at lønn har meget stor betydning for å velge videreutdanning, kan tolkes som at helse- og sosialarbeidere motivasjon for å ta videreutdanning primært ikke er knyttet til status og karriere i klassisk forstand. En mer nærliggende tolkning er imidlertid at videreutdanning innenfor denne sektorene i begrenset grad har gitt rettigheter til lønnskompensasjon, og at FO-medlemmene forholder seg til de muligheter de i virkeligheten har.

Faglig interesse er altså svært viktig for 4 av 5 og at videreutdanningen gir mulighet for andre jobber er av svært viktig for nesten halvparten.

Avslutning

Denne kartleggingsundersøkelsen støtter opp under påstanden om at vi lever i et kunnskapssamfunn, hvor yrket ikke lenger bare er en jobb, men en karriere som krever stadig oppdatering og kvalifisering (Frønes, Brusdal 2000). Helse- og sosialarbeiderne i denne undersøkelsen er motivert for å ta videreutdanning. De yngste er naturlig nok mest motivert. Når så mange som 85% av alle som er 40 år eller yngre melder at de med stor sannsynlighet kommer til å ta videreutdanning, gir det signaler om at en yrkesutdanning ikke lenger ansees som livslang. Yrkesutøvere i helse- og sosialsektoren tar ikke en utdanning en gang for alle. De er bevisste på at de lever i et kunnskapssamfunn, som krever oppdatering og kunnskapsutvikling og de er motiverte til å skaffe seg ny og økt kompetanse. Dette gjelder ikke bare for de unge yrkesutøverne. Det er viktig å merke seg at i overkant av 1/3 av de som er over 50 år også angir at de med stor sannsynlighet kommer til å ta videreutdanning.

Undersøkelsen peker ut noen fagområder mange yrkesutøvere ønsker mer kompetanse i. Det er særlig kompetanse innen psykiatri, i familiearbeid og veiledning. I hvilken grad disse interesseområdene er de temaområdene yrkesutøverne har størst interesse og behov for, eller om disse fagområdene mer gjenspeiler tilbudsmarkedet som allerede er der, er vanskelig å si noe om. Når nye tilbud dukker opp vil sannsynligvis preferansene til en del av de som er spurt i denne undersøkelsen endres. Svarene i denne undersøkelsen gir som nevnt tidligere bare uttrykk for framtidsplaner og interesser, og de formes og endres av ulike rammeforhold.

De statlige høyskolene er som utdanningstilbydere en viktig rammebetingelse som er med å forme utdanningspreferanser og påvirke yrkesutøvernes utdanningsmuligheter. Fram til i dag har det vært liten mulighet, med unntak av hovedfagsløp, til å bygge en videreutdanning på en annen, altså et vertikalt utdanningsløp. De fleste som har flere videreutdanninger har samlet vekttall fra fag med liten innbyrdes sammenheng. Utdanningsløpene har derfor vært mer preget av breddekunnskap enn dybdekunnskap. Utbygging av mastergrader vil i stor grad imøtekomme behovet om dypdekunnskap for yrkesutøvere med helse- og sosialfaglige grunnutdanninger. Med utgangspunkt i denne undersøkelsen kan det se ut som at grader som inneholder elementer av veiledning, kunnskap om familie og familiearbeid og kunnskap om psykiske lidelser vil kunne tiltrekke seg alle tre yrkesgruppene.

For høgskolesektoren vil det være en utfordring å realisere intensjonene i norgesnett-tenkningen om arbeidsdeling og faglig spesialisering mellom høyskolene. Det vil være lite hensiktsmessig dersom alle høyskoler bygger opp mastergrader som er omtrent like, og ikke utnytter de kompetanseforskjellene som er mellom høyskolene. På den annen side kan retten til å ta egenbetaling fra studenter, føre til skjerpet konkurranse mellom høyskolene. Også regjeringens intensjoner om at videreutdanningene i større grad skal tilpasses behov i markedet kan føre i samme retning.

Denne undersøkelsen støtter opp under regjeringens argumentasjon om at det er viktig å få til et nærmere samarbeid mellom arbeidslivet og statlige utdanningstilbydere. To tredjedeler av de som er spurt i denne undersøkelsen mener at det er av meget stor betydning at arbeidsgivere bidrar dersom de skal ta videreutdanning. Hvorledes regjeringen har tenkt at dette samarbeidet skal organiseres får vi vite mer om når Mjøsutvalgets nye innstilling om høyere utdanning foreligger i løpet av våren år 2000.

Ut fra denne kartleggingen kan vi også tolke at det kan ligge en spenning mellom individuelle behov og ønsker for videreutdanning og arbeidsplassens behov for kompetanse. Om lag 80% av utvalget oppgir at faglig interesse er av meget stor betydning for å velge videreutdanning,

mens bare i overkant av en fjerdedel av utvalget sier at det er av meget stor betydning at videreutdanninger er relevant for nåværende arbeidsforhold. Ut fra et samfunnsperspektiv kan det være en fordel at interesser for videreutdanning ikke bare er knyttet til behov i arbeidslivet. Dersom arbeidslivets behov alene skulle styre yrkesutøvernes ønsker om kompetanseutvikling, kan det føre til at kortsiktige problemløsningsbehov vil stå i fokus for satsing på videreutdanning.

Med tanke på de store utfordringer helse- og sosialsektoren står overfor når det gjelder å videreutvikle et kvalitativt godt og brukertilpasset tjenestetilbud, vil langsiktig kompetanseutvikling av yrkesutøvere være en nødvendig og viktig forutsetning. En av høgskolenes sentrale oppgaver er å bidra til faglig utvikling av yrkesfeltet. Det er viktig at høgskolesektoren er seg bevisst denne rollen når de skal bygge ut nye videreutdanningstilbud og må avveie hensynet til behov i markedet og hensynet til bredde kunnskap og dybdekunnskap og hensynet til økonomisk inntjening.

Litteraturliste

Frønes, I., Brusdal, R. (2000): På sporet av den nye tid. Kulturelle varsler for nær fremtid. Fagbokforlaget.

Econ, Senter for økonomisk analyse (1997): Etter-/videreutdanninger: Hindringer og incentiver.

Enoksen, J., Støren, L. A.(1990): Arbeid, omsorg eller videreutdanning. En undersøkelse av høgskolekandidater ti år etter eksamen. NAVFs utredningsinstitutt. Rapport 2/90.

Havn, V. (1996): Videreutdanning blant sykepleiere, ergoterapeuter og radiografer. SINTEF 1996

Roland, Kjell (red.) (2000): Horisont 21: Scenarier ved et nytt årtusen. Oslo. Aschehoug

Wang, I.L., Heimly, A (1998): Etter-/ videreutdanning for sykepleiere. Nordlandsforskning. Rapport nr.9/98.

NOU 1997:25. Ny kompetanse. Grunnlaget for en helhetlig etter- og videreutdanningspolitikk.

St.meld. 42 (1997-98). Kompetansereformen.

St.meld. 36 (1998-99) Om prinsipper for dimensjonering av høgere utdanning.

Vedlegg 1

Kartlegging av behov for etter- og videreutdanning blant FO-medlemmer i Hedmark og Oppland

A. BAKGRUNNSSPØRSMÅL

1. **Kjønn:** kvinne mann

2. **Fødselsår** 19 _____

3. Bostedskommune: _____

4. Antall barn 12 år og yngre _____

5. Utdanning:

Grunnutdanning	Type utdanning		Eksamens år	Stuedsted
	Barnevern			
	Sosionom			
	Vernepleie			
Videreutdanning (oppgi utdanning vektall og studiested)	1.			
	2.			
	3.			

6. Nåværende arbeidsforhold:

Arbeidssted	Heltid	Deltid	Leder	
			Ja	Nei
Sosialkontor/barnevernskontor				
Forebyggende barne- og ungdomstiltak				
Barnehjem/ungdomshjem				
Tjenester for utviklingshemmede				
Psykatriomsorgen (institusjon for barn/voksen og 1. linje)				
Rusmiddelomsorg				
PP-tjenesten				
Barnehage/skole/SFO				
Frivillig arbeid (eks. krisesenter, frivillighetssentral osv.)				
Kriminalomsorg/fengsel				
Fylkeskommune, ikke institusjon				

Annet:

B. PLANER OG MOTIVASJON FOR VIDEREUTDANNING (formell utdanning som gir vekttall)

7. Planer om videreutdanning

- For meg er det uaktuelt å ta videreutdanning →gå til spørsmål 13
- Det er en liten mulighet for at jeg kommer til å ta videreutdanning
- Det er sannsynlig at jeg kommer til å ta videreutdanning
- Jeg har konkrete planer om å ta videreutdanning

Hvis du har planer om å starte på videreutdanning, hvilket tidsperspektiv har du?

- I løpet av de nærmeste tre årene
- Om tre til fem år
- Uvisst

Hvis du har konkrete planer, hva slag utdanning tar du sikte på?

Utdanning: _____

Utdanningssted; _____

8. Fagområder

Nedenfor er det satt opp en rekke fagområder. Dersom det fantes utdanningsstilbud i rimelig nærhet av ditt bosted, hvor interessert ville du være i å søke videreutdanning innenfor noen av disse områdene. Kryss av for alle alternativene, og oppgi antall vekttall dersom du er interessert (5 vekttall = ett semester deltid, 10 vekttall = ett semester heltid eller to på deltid, 20 vekttall = ett år heltid, eller to år deltid):

Fagområder	Svært inter-essert	Litt Inter-essert	Uaktuelt	I tilfelle hvor mange vekttall
Veiledningspedagogikk				

Sosialpedagogikk for barn og unge				
Juss for helse- og sosialarbeidere				
Helse- og sosialadministrasjon				
Psykatri				
Rusomsorg				
Familiearbeid				
Miljøarbeid med personer med sammensatte funksjonsvansker				
Barnevern				
Etikk				
Eldreomsorg				
Metodisk sosialt arbeid				
Annet, spesifiser:				

9. Lillehammer som studiested

Dersom Høgskolen i Lillehammer hadde hatt videreutdanningstilbud innenfor fagområder du var interessert i, ville du valgt Lillehammer som studiested?

- Ja, ganske sikkert
- Usikker
- Andre studiesteder like aktuelle

10. Heltid eller deltid?

Dersom du skulle ta videreutdanning på 20 vekttall (ett år heltid, eller to år deltid) ville du ut i fra din situasjon foretrekke (besvar både a, og c):

a) heltid eller deltid:

heltid deltid vet ikke

b) modulbasert (flere små eksamener underveis f.eks. etter 3-5 vekttal) eller grunnfagsmodellen (samlet avsluttende eksamen etter endt studietid):

modulbasert grunnfagsmodell vet ikke

c) fleksibelt utdanningsløp med få forelesninger og mye selvstudium eller strukturert utdanningsløp med jevnlig forelesninger og relativt hyppige skolesamlinger:

fleksibelt strukturert vet ikke

11. Hovedfag

Har du planer om å starte på hovedfag i løpet av de nærmeste 5 årene?

ja nei usikker

Hvis ja, hvilket studium og hvor?

Hovedfag i: _____

Studiested: _____

Er det spesiell kompetanse du har behov for før du kommer inn på hovedfag?

ja nei

I tilfelle ja, hvilken _____

12. Hva har betydning for deg, når du vurderer om du skal ta videreutdanning og hvor du eventuelt skal ta den?

Vurder påstandene nedenfor. Bruk skala fra 1 til 5, der 1 betyr ingen betydning og 5 betyr meget stor betydning. Vurder alle påstandene

Grad av betydning **Ingen**

Stor

Utdanningstilbud i geografisk nærhet.....	1	2	3	4	5
At arbeidsgiver legger til rette permisjon/økonomisk støtte:.....	1	2	3	4	5
Relevant for nåværende arbeidssituasjon	1	2	3	4	5
At andre på samme arbeidsplass tar samme utdanning	1	2	3	4	5
Mulighet for høyere lønn.....	1	2	3	4	5
At utdanningen gir mulighet for andre jobber	1	2	3	4	5
Faglig interesse	1	2	3	4	5
At familiesituasjonen ligger til rette	1	2	3	4	5
At utdanningen ikke koster mye	1	2	3	4	5

Annet, spesifiser:

C. ETTERUTDANNING OG FAGLIG OPPDATERING (kortere kurs/seminarer som ikke gir formell kompetanse).

13. Er det fagområder /temaer du ønsker faglig oppdatering på?

Tema/fag:

Vedlegg 2:

Hvilke videreutdanninger tilbys i regionen – år 1999/20000

Høgskolen i Lillehammer	• Offentlig organisering og styring• Omstilling og forhandling• Personalutvikling og ledelse• Veiledningspedagogikk•	20 v 20 v 20 v 10v
Høgskolen I Hedmark	• Administrasjon- og ledelse for personell innen helse og sosialsektoren• Psykisk helsearbeid• Praksisveiledning innen helse- og sosialfag• Rusproblematikk• Etikk• Rehabilitering	20 v 20 v 10 v 10+10 v 10 v 10 v (2 mod)

	sosialsektoren • Oppvekstmiljø for barn og unge- forebyggende helse- og sosialarbeid • (samarbeid med Kjellerstiftelsen) • Måltrettet miljøarbeid for mennesker som har sammensatte funksjonsvansker • Psykisk helsearbeid • Praksisveiledning innen helse- og sosialfag	10 v 20 v 20 v 10 v
Høgskolen i Sør-Trøndelag	• Helse- og sosialadministrasjon • Lederutvikling for barnevern- og sosialledere • Barne- og ungdomsvern • Psykisk helsearbeid • Veiledning og konsultasjonsmetodikk • Normalisering og sosial integrasjon • Habilitering og rehabilitering • Familieterapi	20 vektall 10 vektall 20 vektall 20 v 10v 10 v 20 v 20 v
Høgskolen i Buskerud	• Ettårig påbygningsår i personaladministrasjon og kompetanseutvikling • Videreutdanning i	20v 10 v

	• sosialpedagogikk • Veiledningspedagogikk • Rådgivning og sosialpedagogisk arbeid • Psykisk helsearbeid	10 v 10+10v 20v
Høgskolen i Telemark	• Psykisk helsearbeid (ikke nå) • Aldring og eldreomsorg • Kultur for helse	20v 20v 4x5v
Diakonhjemmets høgskolesenter	• Familierapi, 1.avdeling • Familierapi og systematisk konsultasjon • Høyere utdanning i familierapi, 2 avd • Gruppe, teori og metode. Tverrfaglig videreutdanning i helse- og sosialomsorg • Tverrfaglig videreutdanning i barnevernsarbeid • Organisasjon og ledese • Fordypningsstudium i praktisk ledelse og organisasjon • Psykisk helsearbeid • Rusbehandling • Rusmiddelfaglig oppfølgings- og forebyggingsarbeid på kommunenivå • Teori og metode i faglig veiledning • Teori og metode i nettverksintervensjon	20v 20v 10v 10v 20v 10v 20v 20v 20v 20v 10v 10v 10v
Høgskolen i Vestfold	• Administrasjon og ledelse	20 v

	• Studium i helsefremmende og forebyggende arbeid • Psykisk helsearbeid • Veiledningspedagogikk	20 v 20v 10+10v